

Netewên Yekgirtî - Komîsyona ji bo Lekolîn li ser Suriyê: Fermana DAIŞ li hemberî Êzdîyan

CINÊV, SWÎSRA, 16.06.2016- Dewleta Islamî ya Îraq û Şamê, navdar bi DAIŞê, tawana jenosîd (ferman/qirkirin) derheqê Êzdiyan kiriye, li gorî raporeke nû ya *Komîsyona Netewên Yekgirtî ji bo Lekolîn li ser Suriyê* ku îro derket bi navê "Hatin me tune bikin-Tawanen DAIŞ li hember Êzdiyan". Rapora Komîsyonê destnîşan dike ku DAIŞ tawanên şer û tawanên li dijî mirovahiyê derheqê Ezdiyan kiriye.

Paulo Pinheiro, Serokê Komîsyonê, diyar kir ku "Jenosîd rû daye û hê jî berdewame" û "DAIŞ tawanên herî hovane li hemberî girtiyên jin, mêr û zarokên Êzdî kiriye".

Komîsyonê lêkolîneke hûr li ser êrişê DAIŞê li ser devera Şingalê li bakurê Îraqê amade kiriye, herweha li ser girtin û veguhastina bi zorê ya Êzdiyan ji wir ta bi Sûriyê. Li gorî çarçûva karê Komîsyonê, bala sereke ya raporê li ser girtiyên Êzdî yên ku berdewam rastî êriş, destdirêjiye û koletiyê hatine li nav welatê Sûriyê. Di vê lêkolînê de jî zanyarî, nivîs û belge li ser armanc û berpirsiyartiya fermandar, çekdar, serokên olî û ramiyarî (idiolojî) yên DAIŞê, li cihên cûr bi cûr, kom kirine.

Serencamên raporê li ser bingeha zanyariyên berfireh ne, ku bi rêya hevpeyvîn bi qurbanî, girtî, serokên olî, çalakvan, parêzer, bijîşk, rojnamevan û qaçaxçiyên hatine komkirin. Hejmareke mezine ji belgeyên nivîskî jî zanyariyên Komîsyonê piştrast dikin.

DAIŞ xwest - û niha jî dixwaze - ku Êzdiyan bi rêyên cûr bi cûr tune bike, weke di Peymana Rêlêgirtin û Sizekirina ya Tawanê Jenosîd di sala 1948an hatiye qalkirin. Rapora Komîsyonê dibêje: "DAIŞ xwest bi kuştin, kolegirtin, kolekirina cinsî (zayindî), îşkence, şikandina rûmetê, kiryarên ne mirovane, bi zor dûrxistin û veguhastinê, Êzdiyan bixin nava rewşekê ku gav bi gav wan vemrînin. Xwestin rê bigrin li jidayikbûna zarokên Êzdî, û bi zorê ji malbatên xwe veqetînin û bi çekdarên DAIŞê re wan bişînin cihên din. Bi vî şeweyî xwestin wan ji civat, bawerî û ola wan bi temamî veqetînin. Jin û mêrên Êzdî jî ji hev veqetînin, bi zorê xwestin ola wan biguherînin û wan bixin ser oleke din.

Mêr û zarokên Êzdî ku bêhtirî 12 salan in ji malbatên wan veqetandin, û yên din ku di bin metirsiya mirinê de ji ola xwe neguhartin bi armanca tunekirina nasnameya Êzdiyan hatin kuştin. Jin û zarokên Êzdî gelek caran bi çavên xwe kuştina wan ditin, beriya ku ew bi zorê veguhêsin deverên din li Îraq û Sûriyê, piraniya wan niha li Sûriyê ne.

Bi hezaran jin û keçên Êzdî, hinek ji wan zarokên 9 salî bûn, di bazarên koleyan, "sûka sabaya", li parezgehên Sûriyê weke Reqa, Haleb, Hims, Hasekê û Dera Zorê hatin firotin. Rapora Komîsyonê

dibêje ku DAIŞ jin û zarokên Êzdî kolegirtin û bi zorê kiribûn koleyên cinsî – herweha çekdarên DAIŞê jin wek diyarî didan hev, wesiyet dikirin ji kesên nezî xwe, û ji hev re difrotin. Yek ji wan jinan ji Komîsyonê re gotibû ku nezî 15 caran hatiye firotin û got: "Nema tê bîra min hejmara wan çiqas e".

Komîsyoner Vitit Muntarbhorn dibêje: "Jinên Êzdî ên ji destê DAIŞ azad bûn gotine ku her roj rastî destdirêjiyên cinsî dihatin, û dema hewl didan xwe rizgar bikin û ji wir birevin, çekdarên DAIŞê ew girtine û li wan xistine, û hin caran çend çekdar bi hev re destdirêjiya cinsî kirine. Li gorî agahdariyên Komîsyonê, çend keç û jinên Êzdî xwe kuştin da ku xwe ji wan êrişên hovane rizgar bikin. Jin û keçên Êzdî neçar kirin karên nav malan bikin, û xwarin û vexwarin jî nedidane wan.

Rapora Komîsyonê destnîşan dike ku zarokên li cem dayikên xwe mane dema DAIŞ wan kole kirin, di rewşeke pir dijwar de derbas bûne û çekdarên DAIŞê li wan xistine. Ew zarok biçûk bûn, lê ji destdirêjî û êşa dayikên xwe fem dikirin. Lawên Êzdî ku ji 7 salî mezintir bûn bi zorê ji dayikên xwe veqetandin û birin nav kampên rahênanên leşkerî yê DAIŞê li Sûriyê. Fermandarekî DAIŞê ji lawekî Êzdî gotibû: "Dema tu bavê xwe jî bibinî, û ew Êzdî be, divê tu wî bikuje".

Komîsyoner Carla Del Pointe dibêje: "DAIŞ armanca xwe jibo jenosîda Êzdiyên Şengalê naveşire, li cem wan eşkere ye; ev yek ji bingeha lêkolîna me ye jibo gihîştin bi serencama jenosîde".

Rapora Komîsyonê diyar kiriye ku DAIŞ di nivîsên xwe yê fermî de gotiye ku, Êzdî "kaffirin" ku êriş û destdirejîya wan ser Şingalê di 3.08.2014 bi sedema ola Ezdî ye. DAIŞ bi fermî gotiye ku Êzdî "pûtperest in û divê Musilman hebûna wan qebûl nekin", herweha gotin, "dikarin jinên wan weke kole bigrin [...] wek 'xenayim'.

Paulo Pinheiro got ku, divê tawanên bi vî rengî bê siza nemînin, Dewletan li gorî Peymana Jenosîde neçar in rê li tawanên bi vî şeweyî bigrin û tawanbaran siza bikin. Komîsyon bang li Encûmena Asayîşê dike ku bi lez rewşa Sûrî pêşkêşî Dadgeha Navnetewî ya Sizayî bike, yan dadgeheke taybet damezirîne bo cezakirina binpekirinên yasayên navnetewî di vî şerî de.

Komîsyon herweha got: "Di roja îro de hemû rêyên yasayî jibo edaleta navnetewî ya cezayî girtî ne, jiber vê yekê dadgehkirina tawanên DAIŞê li hember Êzdiyan belkî li dadgehên navxweyî yê welatan destpê bikin". Jibo vê yeke, li gorî Komîsyonê, girîng e ku hemû welat yasayên li hemberî jenosîde, tawanên li dij mirovatiyê û tawanên cengê di destûrên xwe de bicih bikin.

Komîsyonê bangewaziyêke fermî kir jibo danasîna tawanên jenosîde li ser asta navnetewî kir, û got ku divê karê bêhtir were kirin jibo parastina kêmetewên olî li Rojhilata Navîn, û divê derfetên aborî û derûnasî ji qurbanîyên vê jenosîde bêtin pêşkêşkirin.

Zanyariyên giştî:

Komîsyona Netewên Yekgirtî jibo Lekolîn li ser Sûriyê ji aliyê serokê Komîsyonê birêz Paulo Sergio Pinheiro, Karin Koning AbuZayd, Carla Del Ponte, û Vitit Muntarbhorn, tê birêvebirin. Komîsyon ji hêla Komîteya Mafên Mirovan a Netewên Yekgirtî hatiye damezrandin jibo lekolîn û tomakirina binpêkirina yasayên navnetewî li Sûriyê, ji Adara 2011an ve ta roja îro.

Tevahiya raporên li vê pêvekê "lînkê" têtin xwendin li ser maplera komîteya Mafên Mirovan, taybet bi Komîsyona Netewên Yekgirtî jibo Lekolînên li ser Suriyê:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/IICISyria/Pages/IndependentInternationalCommission.aspx>

Email: rgomez@ohchr.org